

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
cu privire la excepția de neconstituționalitate a art. 97
alin. 4 din Codul de procedură penală*

Nr.20 din 16.06.97

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.43-44/23 din 03.07.1997

* * *

ÎN NUMELE REPUBLICII MOLDOVA
Curtea Constituțională în componența:

Pavel BARBALAT	- președinte
Nicolae CHISEEV	- judecător-raportor
Mihai COTOROBAI	- judecător
Nicolae OSMOCHESCU	- judecător
Gheorghe SUSARENCO	- judecător
Ion VASILATI	- judecător-raportor

cu participarea Ludmilei Zadorojnii, grefier, domnului Nicanor Cojocar, judecător al Curții Supreme de Justiție, domnului Victor Cecan, deputat în Parlament, președintele Comisiei juridice, pentru numiri și imunități, domnului Dumitru Postovan, Procurorul General al Republicii Moldova, conducându-se de prevederile art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție, art. 4 alin. (1) lit. a) și g), art. 25 lit. d) și art. 31 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, a examinat în ședință publică sesizarea Curții Supreme de Justiție privind excepția de neconstituționalitate a art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală, depusă în baza demersului judecătorilor sectoarelor Rîșcani și Buiucani din municipiul Chișinău.

În procesul examinării prealabile a sesizării au fost studiate actele normative ce au incidență asupra dosarului în cauză, dosarele judiciare; au fost solicitate și primite materiale suplimentare legate de sesizare din Parlamentul Republicii Moldova, de la Curtea Supremă de Justiție, Procuratura Generală, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Securității Naționale; a fost analizată practica judiciară existentă în problema luată în discuție.

Audiind informația judecătorilor-raportori, argumentele participanților la proces și examinând materialele prezentate,

Curtea Constituțională

a c o n s t a t a t :

1. Conform ordonanței procurorului secției de anchetă a procuraturii municipiului Chișinău din 5 august 1996 s-a refuzat pornirea procesului penal în cazul accidentului rutier, care a avut loc la 5 mai 1996. Copia ordonanței a fost remisă secției poliției rutiere a Comisariatului General al Poliției pentru tragerea cetățeanului I. Apolschi, participant la accidentul rutier, la răspundere administrativă în baza art. 124 alin. 2 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Din ordonanța menționată mai sus rezultă că la 5 mai 1996, ora 21.00 I. Apolschi, care se afla la volanul autovehiculului "Mercedes" X-7285 MB, deplasându-se cu automobilul pe strada Bănulescu-Bodoni, municipiul Chișinău, în direcția bulevardului Ștefan cel Mare, la intersecția acestor străzi, încălcând grosolan regulile de circulație și de exploatare a mijloacelor de transport (art. 20 și 56), a acroșat automobilul "Audi"-KA 100, condus de S. Soschiev. Ca rezultat, ambele autovehicule au fost deteriorate. Prejudiciul material suportat de S. Soschiev a constituit 16594 lei 90 bani. Prejudiciul lui I. Apolschi a fost în sumă de 3713 lei 87 bani.

La 5 septembrie 1996 I. Apolschi a depus o cerere la judecătoria sectorului Rîșcani al municipiului Chișinău, în care a contestat legalitatea ordonanței procurorului secției de anchetă a procuraturii

municipiului Chişinău şi a cerut anularea ordonanţei, motivându-şi cererea prin faptul că cercetarea circumstanţelor accidentului rutier s-a efectuat unilateral, iar concluzia din ordonanţa procurorului secţiei de anchetă a procuraturii municipiului Chişinău, potrivit căreia I. Apolschi este vinovat de săvârşirea accidentului rutier, nu corespunde circumstanţelor cazului şi are un caracter tendenţios.

În cadrul şedinţei judiciare din 5 noiembrie 1996, care a luat în dezbateră cererea cetăţeanului I. Apolschi, reprezentantul reclamantului a înaintat un demers, prin care solicită controlul constituţionalităţii art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală.

În legătură cu acest demers judecătoria sectorului Rîşcani, municipiul Chişinău, a suspendat examinarea cauzei şi s-a adresat Curţii Supreme de Justiţie cu un demers prin care solicită sesizarea Curţii Constituţionale privind excepţia de neconstituţionalitate a art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală.

Un demers similar a parvenit şi de la judecătoria sectorului Buiucani, municipiul Chişinău, care instrumentează cauza civilă intentată de cetăţeanul S. Soschiev cetăţeanului I. Apolschi privind încasarea sumei de 16954 lei 90 bani, prejudiciu material pricinuit ca rezultat al deteriorării autovehiculului "Audi"-KA 100 în timpul accidentului rutier.

Curtea Supremă de Justiţie, fără a se pronunţa asupra demersurilor judecătoriilor sectoarelor Buiucani şi Rîşcani din municipiul Chişinău, a sesizat Curtea Constituţională, solicitînd rezolvarea excepţiei de neconstituţionalitate a art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală.

Între timp, la 28 noiembrie 1996 procurorul secţiei de supraveghere a anchetei în organele M.A.I. a Procuraturii Generale, examinînd plîngerea cetăţeanului I. Apolschi, printr-o ordonanţă a sa, a anulat ordonanţa procurorului secţiei de anchetă a procuraturii municipiului Chişinău din 5 august 1996 privind refuzul de a porni proces penal ca fiind ilegală şi conţinînd concluzii greşite despre vinovăţia lui I. Apolschi. Prin aceeaşi ordonanţă a fost respinsă şi cererea de a porni procesul penal în cazul accidentului rutier, care a avut loc la 5 mai 1996 cu participarea lui I. Apolschi şi S. Soschiev, în rezultatul căruia n-au survenit consecinţele enumerate în art. 177 din Codul penal. S-a decis ca materialele să fie remise comisarului de poliţie al sectorului Buiucani, municipiul Chişinău, pentru verificarea circumstanţelor accidentului şi soluţionare pe cale administrativă.

2. Constituţia Republicii Moldova (art. 135 alin. (1) lit. g) atribuie Curţii Constituţionale rezolvarea excepţiilor de neconstituţionalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiţie.

Curtea Supremă de Justiţie sesizează din oficiu sau la propunerea instanţelor judecătoreşti Curtea Constituţională pentru a se pronunţa asupra constituţionalităţii actelor juridice (art. 2 pct. d) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiţie).

În cazul dat Curtea Supremă de Justiţie a sesizat Curtea Constituţională la propunerea judecătoriilor sectoarelor Buiucani şi Rîşcani din municipiul Chişinău, solicitînd rezolvarea excepţiei de neconstituţionalitate a art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală.

Curtea Constituţională, în conformitate cu prevederile art. 31 din Legea cu privire la Curtea Constituţională, nu va aprecia legalitatea ordonanţelor emise de către organele procuraturii, ci va examina chestiunea privind corespunderea art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală Constituţiei Republicii Moldova.

Prevederile art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală necesită o abordare în context cu alineatele 1, 2 şi 3 ale acestui articol. De aceea aprecierea conţinutului art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală este necesar să se facă, raportîndu-l la celelalte alineate ale art. 97 din Codul de procedură penală.

3. Conform dispoziţiilor art. 97 din Codul de procedură penală refuzul de a porni proces penal înseamnă de fapt refuzul procurorului, anchetatorului penal, organului de cercetare penală de a porni procesul penal în legătură cu declaraţiile şi sesizările primite referitor la

infracțiunea săvârșită, pregătită sau în curs de pregătire.

Alineatul întâi al articolului menționat prevede temeiurile pentru refuzul de a porni procesul penal:

- dacă nu există faptul infracțiunii;
- dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii;
- dacă există cauze ce împiedică pornirea procesului penal (art. 5 pct. 3-10 din Codul de procedură penală).

În caz de refuz de a porni procesul penal, se emite o ordonanță sau o încheiere motivată, comunicându-se despre aceasta persoanei, întreprinderii, instituției sau organizației obștești, de la care emană declarația sau sesizarea, precum și părții vătămate, punându-li-se, totodată, în vedere, că au dreptul de a se plînge împotriva acestei încheieri (art. 97 alin. 3 din Codul de procedură penală).

Dacă declarația sau sesizarea primită privesc contravenții administrative sau disciplinare sau vreo altă încălcare a ordinii publice, procurorul, anchetatorul penal, organul de cercetare penală au dreptul să înainteze declarația sau sesizarea primită spre examinare organizației obștești sau colectivului de muncă ori să trimită cazul organelor de drept, pentru a-l soluționa pe cale administrativă sau disciplinară (art. 97 alin. 2 din Codul de procedură penală).

Legea nu prevede termenele de înaintare a plîngerii împotriva refuzului de a porni procesul penal.

Procurorul supraveghează legalitatea pornirii procesului penal (art. 98 alin. 1 din Codul de procedură penală).

4. Art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală prevede că plîngerea împotriva refuzului de a porni procesul penal se adresează procurorului.

Consfințirea legală a dreptului reclamantului de a sesiza ordonanța de refuz de a porni procesul penal la procuror, care exercită supravegherea asupra legalității intentării dosarului penal, sau la procurorul ierarhic superior, prin sine însăși nu contravine Constituției Republicii Moldova, care garantează drepturile și libertățile omului, deoarece permite lichidarea operativă a erorilor și încălcărilor de lege, comise la emiterea ordonanței de refuz de a porni procesul penal.

În conformitate cu prevederile art. 124 alin. (1) din Constituție Procurorul General și procurorii subordonați acestuia exercită supravegherea executării exacte și uniforme a legilor de către organele administrației publice, de către persoanele juridice și fizice și asociațiile lor; apără ordinea legală, drepturile și libertățile cetățenilor, contribuie la exercitarea justiției, în condițiile legii.

Modul de examinare a plîngerilor împotriva acțiunilor organelor de urmărire penală este reglementat de prevederile art. 193-195 din Codul de procedură penală, potrivit cărora procurorul, în termen de trei zile de la primirea plîngerii, este obligat s-o examineze și să comunice reclamantului hotărîrea sa. În caz de respingere a plîngerii procurorul este obligat să indice motivele pentru care o consideră neîntemeiată.

În cazul în care nu este de acord cu hotărîrea procurorului, care a examinat plîngerea, persoana interesată este în drept să conteste hotărîrea în cauză procurorului ierarhic superior.

Examinînd plîngerea împotriva refuzului de a porni procesul penal, procurorul verifică nu numai temeiurile refuzului, dar și modul în care formularea temeiurilor și motivelor refuzului de a porni procesul penal corespunde normelor legislației în vigoare, la fel și dacă aceste formulări corespund circumstanțelor cauzei.

În cazul în care refuzul de a porni procesul penal este neîntemeiat, procurorul dă o ordonanță prin care anulează ordonanța în cauză a anchetatorului penal sau a organului de cercetare penală și dispune pornirea procesului (art. 98 alin. 2 din Codul de procedură penală). Procurorul poate modifica ordonanța de refuz de a porni procesul penal.

Potrivit art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală, atacarea la procuror a ordonanței de refuz de a porni procesul penal are drept scop verificarea în primul rînd a legalității și temeiniciei ordonanței anchetatorului penal, organului de cercetare penală sau a procurorului.

De menționat că instanțele judiciare și alte organe de drept interpretează prevederile art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală nu numai în sensul că acestea acordă persoanelor interesate, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor obștești și părții vătămate dreptul de a ataca la procuror refuzul de a porni procesul penal, dar și în sensul că ele limitează, totodată, posibilitatea de a se adresa instanței judiciare cu o cerere similară.

După cum rezultă din materialele primite și examinate în ședința judiciară, un asemenea mod de abordare a procedurii de atac a ordonanței de refuz de a porni procesul penal este caracteristic pentru practica de exercitare a justiției ce s-a constituit în țară. Anume la o asemenea modalitate de abordare a problemei în cauză au recurs judecătorii sectoarelor Buiucani și Rîșcani din municipiul Chișinău în procesul examinării cererilor cetățenilor I. Apolschi și S. Soschiev.

5. În conformitate cu art. 20 alin. (1) din Constituție orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente, împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

Dreptul constituțional la apărare judiciară nu poate fi îngrădit. Restrângerea dreptului constituțional poate fi aplicată de către legislator numai în condițiile prevăzute în art. 54 alin. (1) din Constituție. Anume de aceea dreptul la apărare judiciară constituie un mijloc important și eficient de realizare a principiilor proclamate în art. 20 alin. (2) din Constituție, care stipulează că nici o lege nu poate îngredi accesul la justiție.

Lipsa în art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală în actuala redacție a indicației despre posibilitatea de a ataca în judecată ordonanța privind refuzul de a porni procesul penal, precum și a modalității de examinare a unor astfel de plîngeri, conduce la aceea că unele persoane, întreprinderi, instituții și organizații obștești, precum și partea vătămată, ale căror drepturi și interese legitime au fost lezate, sînt private de dreptul de-a-și exercita dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești.

Astfel prevederile art. 94 alin. 4 din Codul de procedură penală, conform căruia în practica de aplicare a acestei norme este limitată posibilitatea de a ataca în judecată ordonanța privind refuzul de a porni procesul penal contravin art. 20 din Constituție.

Cît privește argumentul autorilor sesizării, cum că art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală contravine art. 21 din Constituție, el nu poate fi acceptat, deoarece art. 21 din Constituție prevede prezumția nevinovăției.

6. Conținutul art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală denotă existența unor lacune în legislația în vigoare.

Parlamentul Republicii Moldova, prin Legea nr. 316-XIII din 9 decembrie 1994 "Pentru modificarea și completarea unor acte legislative", a modificat art. 97 alin. 1, 2 și 4 din Codul de procedură penală. Legislatorul, însă, prin modificările în cauză nu a concretizat dreptul persoanelor interesate de a contesta în judecată ordonanța de refuz de a porni procesul penal. În practică aceasta a atras îngrădirea accesului la justiție al cetățenilor, care consideră că drepturile și interesele lor au fost încălcate.

Din prevederile art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală rezultă că ordonanța de refuz de a porni procesul penal poate fi contestată numai de către reclamant, adică de persoana, întreprinderea, instituția sau organizația obștească, de la care emană declarația sau sesizarea, precum și de către partea vătămată. Această prevedere, de fapt, limitează drepturile altor cetățeni de a-și apăra în astfel de situații drepturile.

Art. 98 din Codul de procedură penală nu reglementează ce hotărîre poate lua procurorul în cazul în care procesul soluționării plîngerii se constată că ordonanța de refuz de a porni procesul penal în esență este legală, însă conține afirmații greșite, neconcordanțe dintre motivele și temeiurile refuzului de a porni procesul penal.

Art. 97 alin. 2 din Codul de procedură penală, care prevede că, dacă

declarația sau sesizarea primită privesc contravenții administrative sau disciplinare sau altă încălcare a ordinii publice, procurorul, anchetatorul penal, organul de cercetare penală au dreptul să înainteze declarația sau sesizarea primită spre examinare organizației obștești sau colectivului de muncă ori să trimită cazul organelor de drept, pentru a-l soluționa pe cale administrativă sau disciplinară, contravine prevederilor art. 244 alin. 3 din Codul cu privire la contravențiile administrative, din care rezultă că în asemenea cazuri în loc de proces-verbal se întocmește o ordonanță a procurorului privind intentarea procesului cu privire la contravenția administrativă.

Capitolul 20 din Codul de procedură penală nu prevede bazele și modalitatea de verificare de către instanțele judecătorești a legalității ordonanței de refuz de a porni procesul penal.

Conform art. 66 lit. c) din Constituție Parlamentul Republicii Moldova are atribuția de bază de a asigura unitatea reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării. Acest principiu constituțional cere de la organul legislativ asigurarea nu numai a unității reglementărilor legislative, dar și armonizarea normelor materiale și procesuale de drept.

Pentru motivele expuse, conducându-se de art. 26 alin. (1) și (2), art. 27 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 66, 69, 70 din Codul jurisdicției constituționale,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

H O T Ă R Ă Ș T E :

1. Dispozițiile art. 97 alin. 4 din Codul de procedură penală, care în practica aplicării lor limitează posibilitatea de a ataca în instanța judecătorească ordonanța privind refuzul de a porni procesul penal, sînt neconstituționale.

2. Se propune Parlamentului Republicii Moldova să examineze chestiunea privind modificarea și completarea legislației în vigoare, care reglementează temeiurile și procedura de refuz de a porni proces penal, ținîndu-se cont de clauzele art. 20 din Constituție.

3. În conformitate cu art. 74 din Codul jurisdicției constituționale prezenta Hotărîre se comunică Președintelui Republicii Moldova, Procurorului General, ministrului de justiție, ministrului afacerilor interne, ministrului securității naționale.

4. Conform art. 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională prezenta Hotărîre nu poate fi atacată, este definitivă, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 16 iunie 1997.
Nr. 20.